

Б. Поливана Т. Інституційна структура фінансової системи в умовах глобальної фінансової нестабільності: теоретичні підходи та практичні реалії / Т. Поливана // Економіка. Фінанси. Право, 2010. – №1. – С. 22–24.

Б. Шклярук С.Г. Финансовая система: структура, механизм функционирования, оптимизация. Финансовые рынки, финансовые институты и участники, финансовые инструменты, методы анализа, регулирования и оптимизация / С.Г. Шклярук. – К.: Нора-принт, 2003. – 568 с.

Е.Е. ІБРАГІМОВ,

к.е.н., доцент, Кримський факультет Запорізького національного університету

Проблеми реформування системи оподаткування в Україні

У статті висвітлено пропозиції автора щодо реформування та удосконалення системи оподаткування, а саме: заміни податку з прибутку підприємств та податку на доходи фізичних осіб новим податком з купівлі.

Ключові слова: мінімізація податків, податок з прибутку підприємств, податок на доходи фізичних осіб, податок з купівлі, адміністрування податків.

В статье рассматриваются предложения автора по реформированию и совершенствованию системы налогообложения, а именно: замены налога на прибыль предприятий и налога на доходы физических лиц новым налогом на покупку.

Ключевые слова: минимизация налогов, налог на прибыль предприятий, налог на доходы физических лиц, налог на покупку, администрирование налогов.

In the article the author's proposals for the reform and improvement of the system of taxation, namely replacing the corporate profit tax and the tax on personal income tax on the new purchase.

Keywords: minimizing taxes, corporate income tax, the tax on personal income tax, purchase tax administration.

Постановка проблеми. У сучасних умовах господарювання складно переоцінити значення податків. Вони забезпечують виконання державою своїх функцій, тісно пов'язані з оздоровленням фінансово-кредитних відносин, забезпеченням доходної частини бюджету. Разом із тим податки не повинні зводити нанівець зацікавленість підприємств в економічній активності. Відтак удосконалення системи оподаткування було й залишається одним із найголовніших завдань податкової реформи. Проте розв'язати багато проблем фінансового забезпечення держави не можна лише на рівні вдосконалення чинних правових актів із питань оподаткування. Потрібно докорінно поліпшити фінансові відносини, проводячи істотні макроекономічні перетворення, в тому числі й на рівні податкової системи.

Головним завданням податкової реформи має стати зміна структури й принципів розподілу валового внутрішнього продукту між господарюючими суб'єктами і державою. Цим, імовірно, і визначатиметься характер майбутніх фінансово-економічних перетворень в Україні.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Над розробкою вказаних проблем працюють вчені-економісти О. Василик, Т. Єфіменко, А. Крисоватий, В. Федосов та ін. Вони детально висвітлюють процеси еволюції системи податкового регулювання, становлення податкового законодавства, розбудови органів податкової служби.

Мета статті. Саме тому метою статті є висвітлення пропозицій автора щодо заміни податку з прибутку підприємств та податку на доходи фізичних осіб новим податком з купівлі.

Виклад основного матеріалу. Протягом останніх років досить поширеними стали факти ухилення від сплати податків, які раніше мали разовий характер. Кількість схем мінімізації податків не піддається вичерпному аналізу і навіть обліку (можна лише навести приблизний їх перелік). У результаті проведеної роботи в 2012 році за участю підрозділів податкової міліції у взаємодії із іншими підрозділами податкової служби за рахунок відшкодування збитків по кримінальних справах і стягнень за результатами ініційованих перевірок до бюджету спрямовано 1,5 млрд. грн., попереджено незаконне відшкодування ПДВ у сумі 3,3 млрд. грн., припинено незаконний обіг товарів на суму майже 900 млн. грн.

Із суб'єктів господарювання, які з метою ухилення від оподаткування, скористалися послугами так званих конвертаційних центрів, стягнуто до бюджету 300 млн. грн. неспланих податків. Дев'ять із десяти викритих працівниками податкової міліції злочинів – тяжкі та особливо тяжкі, більша частина з яких за ухилення від сплати податків в особливо великих розмірах. З обвинувальними висновками до суду направлені кримінальні справи по 2,3 тис. викритих злочинів. За результатами діяльності підрозділів податкової міліції у направлених слідчими податкової міліції до суду кримінальних справах відшкодовано понад 481 млн. грн. збитків [1].

Наведені вище факти ще раз доводять недосконалість податкової системи України. Прийнятий у грудні 2010 році Податковий кодекс значною мірою усунув недоліки податкового законодавства та ліквідував багато відомих схем ухилення від оподаткування, але не зміг ліквідувати основної причини цього ухилення. До того часу поки мінімізація податків буде економічно вигідна суб'єктам бізнесу, доти нега-

тивні тенденції, які є основою корупції, тіньової економіки та податкового шахрайства, будуть поглиблюватися.

Тому із ситуації, що склалася, є два виходи, які можуть використовуватися як відокремлено, так і в комплексі, а саме:

1. Посилити покарання за податкові злочини (підвищити розміри штрафів аж до конфіскації майна).

2. Створити прозору, просту для платників податків та ефективну, з погляду наповнення бюджету, податкову модель, за якої обманювати державу стане не вигідно, тобто витрати на впровадження і здійснення податкових махінацій, на ризик бути викритим і покараним не покриватимуться відповідною грошовою компенсацією.

Сьогодні Україні необхідна нова модель оподаткування, за якої тіньова економіка повинна сплачувати податки з доходів – незалежно від того, як, коли і де їх було отримано [2]. Податкова система має бути переорієнтована з оподаткування доходів за місцем їхнього створення на оподаткування цих доходів за місцем їхнього використання.

Тобто потрібна система, яка зробить доходи всіх громадян прозорими. За таких умов тіньова економіка взагалі зникне як економічне явище і трансформується на додаткову базу оподаткування, оскільки нова система оподаткування потребуватиме обліку всіх грошових коштів при їхньому використанні на споживання товарів, послуг і робіт [3]. Ця система має передбачати звільнення системи оподаткування від адміністративного тиску на процес формування податкових надходжень, діяти за принципами самоорганізації, що притаманне внутрішній сутності самої податкової системи.

У Державній податковій службі України в 2012 році відбулося скорочення персоналу з 62 до 55 тис. осіб. Але навіть тепер, з урахуванням чисельності населення, її можна порівняти лише з податковими службами Росії (185 тис. податківців на 152 млн. населення) та Франції (80 тис. податківців на 65 млн. населення). На жаль, наша податкова служба суттєво переважає за відносною чисельністю податкової служби більшості розвинених країн світу [8].

А якщо зіставляти чисельність податкової служби з масштабами економік, то на одного співробітника податкових служб США припадає \$123 млн. ВВП, Франції – \$20 млн., Росії – \$12 млн., України – \$5,5 млн. (розрахунки за паритетом споживчої вартості) [1].

Висока чисельність працівників податкової служби, і відповідно відносно високі грошові витрати, визначаються високими трудовитратами на адміністрування податків, і насамперед на прибуток підприємств і ПДВ [4]. А крім того, величезними є витрати на адміністрування податків на підприємствах. Це пов'язано з тим, що високий рівень цих витрат еквівалентний підвищенню податкових ставок, оскільки для підприємства в принципі неважливо, що робити, перераховувати кошти до бюджету чи витрачати їх на адміністрування податків, утримуючи великий штат співробітників [5]. Витрати на адміністрування податків на підприємствах відображаються витратами часу, які в Україні становлять 2085 годин на одне під-

приємство, що в 20–30 разів вище, ніж у розвинених країнах [6]. При цьому значна частина витрат на адміністрування податків припадає саме на два згаданих податки: податок на прибуток і ПДВ. Висока трудомісткість адміністрування, крім того, характеризує заплутаність і складність системи, що створює можливість для всіляких зловживань.

Значна кількість висококваліфікованих спеціалістів витрачають дорогоцінний робочий час на вивчення 20 розділів (340 статей) Податкового кодексу з метою знайти нові «пробіли» в законодавстві для впровадження нових схем мінімізації та приховування податків. І цей процес безперервний: ніхто не збирається стовідсотково дотримуватися податкового законодавства. А все тому, що добрих податків не буває у принципі. Ніхто не хоче платити податки, якщо є можливість їх не платити [7]. А чи є такі податки, які ми платимо на всі 100%? Виявляється є. Наприклад, 3% у Пенсійний фонд від вартості придбаного автомобіля при постановці його на облік. Цей податок настільки простий в адмініструванні, що обійти його не можна. Отже, можливість збирати податки так, щоб не було ніяких «схем», є. То чому не спростити податок на прибуток підприємств чи все податкове законодавство?

Необхідна така податкова система, де суперечності між необхідністю сплачувати податки і небажанням їх платити буде зведено до нуля. Тільки досконала, побудована за загальноприйнятими принципами система оподаткування, яка забезпечує загальнообов'язковість (податки сплачують усі), стабільність (податки гарантовано сплачуються у визначеному державою обсязі), соціальну справедливість (податки сплачують залежно від обсягу доходів та витрат), спроможна суттєво вплинути на розвиток національної економіки.

Податок на прибуток є найбільш складним для розуміння платниками податків: у Податковому кодексі він найбільший за обсягом, має багато винятків, уточнень, пояснень. Відповідно суттєво спростити його не можна.

У зв'язку з цим вважаємо доцільно розглянути питання про заміну податку на прибуток на інший податок, що вимагає меншого адміністрування, а отже, знижує витрати і підвищує прозорість податкової системи. Як альтернативу цьому вважаємо за доцільне ввести податок на купівлю, який обчислюється у відсотках від вартості продукції, що купується. У зв'язку з цим пропонуємо всі українські товари обкласти податком на купівлю у розмірі 3% (як при купівлі автомобіля). Але якщо податок з прибутку замінити податком на купівлю, виявиться, що ми зменшили податковий тиск на підприємства і збільшили його на населення.

Водночас вважаємо необхідно ліквідувати також податок з доходів фізичних осіб. Тобто замість податку з прибутку підприємств і податку з доходів фізичних осіб буде діяти один спрощений до мінімуму податок на купівлю. Адміністрування такого податку істотно простіше, а його недоліки та переваги розглянемо нижче, після розгляду рівня податкової ставки, необхідного для збереження обсягів бюджетних надходжень.

За оцінками експертів, реальний обсяг виробництва товарів і послуг перевищує статистичний на 70–100%. Це означає, що ставка податку з купівлі може бути на рівні 2% від офіційного випуску. При цьому збільшення бази оподаткування має відбутися не лише за рахунок скорочення тіньового сектору, а й від появи на українському ринку нових підприємств, у тому числі іноземних. Податок на купівлю дуже простий в адмініструванні і дозволить суттєво скоротити витрати на адміністрування податків і, відповідно, чисельність працівників податкової служби та бухгалтерій більшості підприємств. Рівень податку на рівні 2% від випуску продукції зробить нерентабельними навіть можливі схеми мінімізації та ухилення від оподаткування, оскільки ставка переведення коштів у готівку на сьогодні значно перевищує 2%.

Основні переваги відмови від податку на прибуток та податку з доходів фізичних осіб і введення податку на купівлю в розмірі 2% від вартості придбаного товару такі:

1. У результаті повного скасування податку на прибуток та податку з доходів фізичних осіб в Україні будуть створені ідеальні умови для розвитку підприємництва та інвестиційного буму.

2. Неминуча істотна детінізація економіки, оскільки немає сенсу приховувати ті податки, яких не існує. До системи оподаткування вводяться не тільки легальні, а й тіньові, у тому числі отримані «в конвертах» доходи, оскільки вони обов'язково будуть використані на купівлю не тільки товарів і послуг, а й на купівлю майна. Відповідно, навіть при ставці податку з купівлі 2% до бюджету буде надходити та сама (а з урахуванням інвестиційного буму, навіть більша) сума податкових надходжень.

3. Руйнування всіх схем мінімізації та ухилення від оподаткування і створення надійних умов щодо їх запобігання.

4. Можлива диференціація податкових ставок для окремих галузей та підприємств, а також видів товарів і послуг. Наприклад, для товарів, які в процесі виробництва проходять багато виробничих стадій (тобто декілька разів перепродуються від виробника до виробника як напівфабрикат), можна передбачити знижену ставку податку на купівлю, щоб зменшити можливий кумулятивний ефект. А для товарів розкоші можна ввести прогресивне вилучення податку для бюджетних потреб.

5. Податок безпосередньо спрямовується до бюджету через електронну платіжну систему за першим фактом купівлі товару або оплати робіт і послуг. Контроль стає головною сутністю податку на купівлю, оскільки можна мати повну картину стану сплати податку на будь-який момент.

6. Така реформа послужить економічним важелем для формування справді громадянського суспільства, що зміцнить демократичні основи держави.

7. Суттєво скоротиться час і, відповідно, невиробничий персонал, необхідний для адміністрування податків, що дасть значну економію в загальнодержавному масштабі. З урахуванням сучасних технологій фіксацію податкових надходжень можна взагалі здійснювати в режимі реального часу.

Більшість підприємств малого та середнього бізнесу взагалі будуть звільнені від ведення будь-якої податкової звітності.

8. Запропонована система абсолютно соціально справедлива. Чим багатша людина – тим дорожчі покупки вона робить, тим більша сума податку; чим бідніша – тим менш цінні товари вона купує, менша сума податку. Не треба вводити податок на депозити, стає непотрібним податок на нерухомість, ніяких інших податків на багатство. Крім того, вкрай важливо, що всі платники податків будуть перебувати в рівних умовах і здійснюватимуть сплату податку за єдиним принципом.

9. Податок на купівлю з часом може перетворитися на моноподаткову модель оподаткування. На першому етапі він може «працювати» у змішаному режимі з існуючою податковою системою, поступово виключаючи її. Інші податки поступово будуть включатися до єдиної ставки оподаткування.

Для втілення цих планів у суспільстві та економіці мають відбутися певні суттєві зміни. Насамперед необхідно провести підготовчу роботу. Головне завдання полягає у створенні таких умов, за яких усі громадяни мали б можливість оплачувати вартість товарів, робіт і послуг «банківськими грошиками» (чеками) та електронними картками як «електронними гаманцями».

Сьогодні в розвинених країнах із ринковою економікою понад 90,0% усього обсягу угод щодо купівлі–продажу здійснюється шляхом безготівкового розрахунку [9]. Рахунки за квартплату, медичне обслуговування оплачуються чеками, а пальне, рахунки готелів, ресторанів, супермаркетів тощо – кредитними картками. В Україні такі форми розрахунків також є не новими. Але йдеться про те, щоб протягом 5–10 років у кожному магазині, готелі, ресторані був відповідний електронний термінал, пов'язаний електронним каналом із центральним органом податкової служби. Через ці термінали в момент оплати відраховані за ставкою податку на товар (послугу) гроші електронним шляхом спрямовуватимуться до бюджету. Щодо ринкової торгівлі, то на кожному ринку повинні бути встановлені мобільні касові пункти казначейства або спеціально створеного казначейського банку – на зразок пунктів обміну валют, де кожний покупець мав би змогу оплатити придбаний ним товар та отримати чек із зазначеним номером підприємця для подальшого перенесення сум на його електронну картку.

Висновки

Отже, запровадження нових форм розрахунків дозволить зменшити до мінімуму готівковий обіг грошей. Усі доходи населення отримуватиме на електронні картки, якими й буде розраховуватися в магазинах з автоматичною сплатою певного відсотка (більше 2% у зв'язку з включенням до податку на купівлю ПДВ та інших податків) націнки до ціни товарів.

Консервативна частина суспільства, яка звикла розраховуватися готівкою, зможе отримати її в банкоматах, але зі сплатою комісійних відсотків за обмін електронних грошей на готівкові, адже ця готівка призначена для використання на споживчі цілі і при купівлі товару за готівку по-

даток уже не буде стягуватися. Ліквідація готівкового обігу зробить прозорими всі товарно-грошові відносини, тобто здійсниться мрія всіх президентів і прем'єрів – повністю ліквідується корупція. Доходи і витрати всіх членів суспільства можна буде легко проконтролювати. Бізнес нарешті стане чесною справою, отримуватиме чесний прибуток і буде вірити владі та активно інвестувати в розвиток, що знову ж таки збільшить бізнесові обороти, а відповідно й обсяги нових надходжень до бюджету. В результаті ми отримуємо гіперактивну економіку, чесний та активний бізнес, здорову атмосферу в суспільстві.

Список використаних джерел

1. Головне в діяльності податкової міліції ДПС України – економічний ефект [Електрон. ресурс] // Прес-служба ДПС України. – 6 грудня, 2012. – Режим доступу: http://www.sta.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=342444&cat_id=90622
2. Розподіл видатків державного бюджету України на 2012 рік: додаток 23 до Закону України «Про державний бюджет України на 2012 рік».

3. Росія: загальна інформація [Електрон. ресурс] / Українське національне інформаційне агентство. – Режим доступу: <http://svit.ukrinform.ua/Russia/russia.php>

4. США: загальна інформація [Електрон. ресурс] / Українське національне інформаційне агентство. – Режим доступу: <http://svit.ukrinform.ua/USA/usa.php>

5. Франція: загальна інформація [Електрон. ресурс] / Українське національне інформаційне агентство. – Режим доступу: <http://svit.ukrinform.ua/France/france.php>

6. Кендюхов А. Какая налоговая реформа нужна Украине? / А. Кендюхов, А. Ярым-Агаев [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://kenduhov.in.ua/index.php?type=full&name=nstat/nstat_2.html

7. Валовий внутрішній продукт і валовий національний дохід України за 2010 рік: експрес-випуск 78 / Державна служба статистики. – 31.03.2011.

8. Валовий внутрішній продукт і валовий національний дохід України за 2011 рік: експрес-випуск 77 / Державна служба статистики. – 31.03.2012.

9. Статистичний щорічник України за 2012 рік. – К.: ТОВ «Август Трейд» 2012. – 560 с.

І.Б. НЕЧАЮК,
аспірантка, Академія фінансового управління

Механізм фінансової політики і бюджетний дефіцит в економіці

У статті висвітлено різні підходи до визначення поняття «фінансовий механізм». Проаналізовано напрями ефективної фінансової політики, досліджено пріоритетні галузі бюджетного фінансування в умовах світової фінансової кризи та визначена роль бюджетного дефіциту в механізмі фінансової політики держави.

Ключові слова: фінансова політика в Україні, бюджетне фінансування, світова фінансова криза, бюджетний дефіцит.

В статье рассматриваются разные подходы к определению понятия «финансовый механизм». Проанализированы направления эффективной финансовой политики, исследованы приоритетные отрасли бюджетного финансирования в условиях мирового финансового кризиса и определена роль бюджетного дефицита в механизме финансовой политики государства.

Ключевые слова: финансовая политика в Украине, бюджетное финансирование, мировой финансовый кризис, бюджетный дефицит.

The article was discussed different point of view into definition concept «the financial mechanism». analyzes the trends of effective financial policies, research priority areas of budget financing in the global financial crisis and the role of budget deficits in the mechanism of financial policy.

Keywords: financial policy of Ukraine, financing, the global financial crisis, the budget deficit.

Постановка проблеми. Недостатній ступінь розробки теоретичних питань у галузі державного бюджету обумовив не лише його тривале невизнання як самостійної економічної категорії, а й одночасно перешкодив розробці моделі бюджетного фонду країни. Бюджетний фонд, що є матеріально-фінансовою базою діяльності держави, формувався виходячи із завдань функціонування адміністративно-командної системи. Його величина була орієнтована не на оптимальні пропорції, необхідні для регулювання економіки і вирішення соціальних проблем, а на витратний підхід, покликаний забезпечити фінансовими ресурсами діяльність чисельних органів державної влади.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Дослідженню змісту, обґрунтуванню принципів, переваг та недоліків у проведенні фінансової політики в Україні сьогодні приділяється значна увага. Фінансова політика є об'єктом дослідження провідних спеціалістів академічних установ, предметом дискусій для практиків, представників законодавчих та виконавчих органів на різних владних рівнях. Серед вітчизняних науковців, які присвятили свою діяльність розв'язанню питань формування фінансової політики різних територіальних рівнів, слід виокремити дослідження М. Аза-